

LOUIS ARMSTRONG

SATCHMO

miro križić

Glazba koja je obilježila XX. stoljeće svakako je *jazz*. Već krajem XIX. stoljeća ta se glazba obilato svirala u New Orleansu, i od tamo potiče i velika većina pionira *jazza*. Baš ta velika luka na ušću rijeke Mississippi u Meksički zaljev bila je tada najaktivniji i najživopisniji centar *jazza*, a uz Havanu na Kubi, najbučniji i najveseliji grad na svijetu, koji je istom nakon kraja Drugog svjetskog rata zabavom i karnevalskom razularenošću nadmašio brazilski Rio. U to doba New Orleans je važan kao kulturni i trgovački centar u kojem je, upravo zbog relativno liberalnog stava prema svim rasama, mogla biti prihvaćena i ta nova, crnačko-kreolska glazba, uz već postojeće: koncerti operne glazbe izvode se već početkom XVIII. st. od glazbenika dovedenih iz Europe, zatim brojne glazbeno-plesne trupe, puhački orkestri, brojni komorni sastavi, pjevački zborovi, a već prije 1900. - *blues*, *spiritual* i *ragtime*. Mnogi od onih koji su zapravo sviranjem postavljali prve temelje *jazza*, nisu nikada ni čuli za tu riječ jer je ona prvi puta korištena u glazbenom svijetu tek oko 1915. Ali čak i da su znali za to ime, vjerojatno im to ne bi ništa značilo jer je glazba koju su oni svirali predstavljala njihov život - a to im je bilo dovoljno.

Uredbom iz 1897. godine, u posebnoj četvrti nazvanoj Storyville, prostorno ograničenoj (getoiziranoj), dozvoljena je prostitucija. U kućama te četvrti, nazivanih u prospektima tog vremena "palačama", "dvorcima", u lokalnom žargonu *honkytonk*, ili radi boljeg razumijevanja "kuće radosti", redovito su svirali i prvi *jazz* glazbenici. Premda se na tu četvrt gledalo kao na javnu sramotu - Sodomu i Gomoru, bio je to tada najpoznatiji dio Amerike. Tada su još na staničnim zgradama bile ploče s natpisima: "Ladies, only white" i odmah pored kod sljedećih vrata "Women coloured". Ali to nije izazivalo sablazan. Ulice su i do danas zadržale imena burne prošlosti (Bourbon Street), a i dalje se svira svakojaki *jazz* - ali sada za znatiželjne turiste. Brojne stare fotografije i prospekti s ponudama usluga bijelih i "obojenih" žena te stare gramofonske snimke daju dobre uvjete za rekonstrukciju prošlosti, urbanističke i one glazbeno-umjetničke.

Ovaj kraći opis New Orleansa važan je radi boljeg razumijevanja života i glazbenog razvoja Louisa Daniela (Satchmo; Satchelmouth; Pops) Armstronga koji je rođen u tome gradu početkom XX. stoljeća - točnije, 4. kolovoza 1901. godine. Često se citira, netočno, da je Armstrong zapravo rođen kad i *jazz*, no ne treba zaboraviti da već od 1895. godine znamo sva imena glazbenika i mjesta gdje su svirali, pa je moguće pratiti razvoj *jazza* u New Orleansu. Spomenimo samo neke od trubača - Armstrongovih prethodnika: Buddy Bolden (rođen 1868. i, premda nije ništa snimio, ostaje legendom, jer se njegov kornet zbog Boldenove snage, mogao čuti noću i na udaljenosti od tri kilometra), Wilie "Bunk" Johnson (rođen 1879.), Joe "King" Oliver (rođen 1885.), Manuel Perez (rođen 1879.), te Freddie Keppard i Nick La Rocca (rođeni 1889.).

John Chilton (jedan od brojnih Armstrongovih biografa) najdetaljnije je opisao očajno stanje s kojim je Louis bio suočen prvih 14 godina svoga života. Kao dječak rastavljenih roditelja živio je s bakom - siromašan, bos, poderan i vječno gladan, a u socijalnom i materijalnom pogledu lišen gotovo svega, hraneći se često iz uličnih kanti za odlaganje otpadaka. Majka je bila služavka u bjelačkoj porodici, no s obzirom da su živjeli u samoj četvrti Storyvillea, gdje se prostitucija prihvaćala kao normalni način zarade, povremeno se i prostituirala. Louisove svakodnevne slike, osim prostitucije, bile su pijanstva, razbojstva, trgovanje dogom, nečistoća, blato i česta ubojstva. Polaskom u školu, što je bilo neredovito, veću brigu za njega preuzima majka Mary Ann ili kako su je zvali "Mayann", koju je on jako volio. U sveopćoj radosti i euforiji dočeka Nove godine 1914., očitno raspoložen, Louis se sjetio revolvera nekog od njegovih brojnih "očuha" - majčinih prijatelja, odloženog u ladicu, i pucao je njime u zrak. Bio je uhapšen i sproveden u popravni dom (za "obojene" - besprizorne), što se kasnije pokazalo sretnim.

Tako je društvo preuzelo brigu o njemu, a on je sam kasnije tvrdio da mu je tamo bilo jako dobro. U tome njihovom odgoju, koji je uslijedio, dobrim se pokazalo i to što je tamo pjevao u zboru i počeo svirati. Očitno je nastavnik ili odgojitelj dobro radio svoj posao. Uočio je sluh i smisao za ritam te muzikalnost malog Louisa kojeg je zavolio. Taj nastavnik-odgojitelj - Feter Davis, podučio je Louisa i u sviranju korneta. Note nije naučio čitati sve do 1921. godine, pa je harmonije očitno pogađao tijekom sviranja. Izvanredna nadarenost četrnaestogodišnjaka rezultirala je njegovim postavljanjem za voditelja đачkog orkestra. Tri godine kasnije

izašao je iz toga popravnog doma i zaposlio se kao nosač ugljena (75 centi po danu), te dolar i 50 centi (uz napojnice je to iznosilo daleko više) za sviranje korneta noću u lokalima ili javnim kućama u Storyvilleu. Tako je on preuzeo brigu uzdržavanja porodice.

Oformio je svoj mali sastav, ali je redovito odlazio i slušati trombonistu Kida Orya, kod kojega je kornet svirao legendarni Jo "King" Oliver. Njemu je Louis Armstrong bio simpatičan, pa mu je rado pokazao neke instrumentalne trikove. Kad je Oliver otišao u Chicago, osamnaestogodišnji Louis preuzeo je njegovo mjesto u Oryjevom orkestru, koji je tada bio i jedan od najboljih u New Orleansu. Često je kao glazbenik radio u orkestrima Fate Marablea na riječnim brodovima koji su bili turističko-kockarska atrakcija na relaciji New Orleans - St. Louis. Na jednom od tih putovanja neki glazbenik, *nejazzist*, podučio ga je elementarnom čitanju nota - u to doba oni koji su poznavali teoriju i note nisu htjeli svirati *jazz*.

U srpnju 1922. godine Jo Oliver poziva Armstronga u Chicago, u svoj odličan sastav, s kojim je on već sljedeće godine snimio prve snimke. Tek je tada postalo jasno da je Armstrong senzacionalni glazbenik, a o tome je napisana i vrijedna studija: J. C. Collier "Louis Armstrong, an American Genius". U međuvremenu rastao se s prvom suprugom, plesačicom iz Storyvillea Daisy Parker, koju je uvijek kasnije rado posjećivao kad je dolazio u New Orleans. Oženio se s ambicioznom klaviristicom iz Oliverovog sastava, Lil Hardin, 1924. godine. Ona je imala klasičnu glazbenu naobrazbu, te ga je podučila brzom čitanju nota i glazbenoj teoriji.

S 24 godine, Armstrong ne samo da je najbolji kornetist i trubač *jazza* već i najbolji *jazz* glazbenik uopće. Te dvije godine (1922. - 1924.) sviranja u Lincoln Gardenu u Chicagu, "King Oliver's Creole Jazz Band featuring Louis Armstrong", bile su neobično plodne za *jazz*. Preobraženi obrasci improvizacija, produžene melodijske linije i pojačan intenzitet ritma stvorili su temelj za budućnost te glazbe, a *riffovi* (frazе od dva ili četiri takta), tonske progresije, sjaj i jasnoća tona, te tehnička čistoća i izražajna snaga njegova glasa uz melodičnost njegovih vokalnih ideja - daju mu pravo da već tako mlad bude proglašen kraljem *jazza*. Sve je to formiralo ovu novu glazbu kao legitimni i umjetnički oblik, umjesto "salonske" zabave iz new-orleanskih "kuća radosti". U jednoj izvrsnoj analizi o "čudu Louisa Armstronga", pisao je davno, onda još nepriznat, američki pisac Henry Miller *"Konačno se pojavio netko, tko stvara veliku umjetnost, a uza sve to, ostaje razumljiv..."*. Njegovi doprinosi kao trubača su izvanredno snažan i čist zvuk, te sjajan ton i tehnika, koji su do današnjih dana ostali pojmom.

Na nagovor Lil Armstrong, napustili su Olivera i Louis se pridružio kao specijalni solist glasovitom Big Bandu Fletchera Hendersona s kojim je snimio četrdesetak snimki, od kojih je Oliver "Sugar Foot Stomp" ("Dippermouth Blues" - Oliverov nadimak za Louisa) izvanredna. Isto tako je na nagovor supruge Lil oformio sastav "Hot Five", kasnije i "Hot Seven" s kojim je od 12. studenoga 1925. do 1928. godine za tvrtku OKeh snimio 64 skladbe, od kojih su "Jazz Lips", i posebno "West End Blues", za mnoge najljepše *jazz* izvedbe uopće.

Spomenuti sastavi bili su aktivni samo kod snimanja. Armstrong je u tome razdoblju snimio i niz ploča s pjevačicama bluesa: Clarom Smith, Bessie Smith, Trixie Smith, Ma Rainey, Sippie Wallace i drugima. Snimao je s mnogim instrumentalnim sastavima (najkvalitetnije izvedbe s "Blue Five" Clarencea Williamsa), te mnogim orkestrima i sastavima kao solist. U tridesetim godinama i sam je vodio dosta, ne baš dobrih, velikih orkestara i postao još poznatiji u svijetu zahvaljujući i filmu u kojem se u raznim ulogama pojavio više puta.

Od prvog putovanja u Evropu - u ljeti 1932., postao je pravi ambasador *jazza*. Poslije rata dolazio je u Europu skoro svake godine (i u Zagreb 1959. i 1965.), a gostovao je često na svim kontinentima. Uvijek su to bile turneje sa starijim, ali odličn glazbenicima. No sve je to bilo reklamiranje *jazza* prošlosti i potvrđivanje njegove nenadmašnosti kao najznačajnije *jazz* ličnosti. Njegov smisao za parafraziranje, da od teme zadrži samo osnovnu melodijsku liniju i na nju dograđuje varijacije, stvarajući je tako ljepšom i bogatijom - stvorio je osnovu za daljnje poticanje *jazz* glazbenika u avanturi improvizacija i trajnog uzdizanja uloge solista. Njegov neponovljiv ton, uz široki vibrato i nevjerojatnu preciznost svakog tona, te snaga i osjećaj za *swing* daju mu pravo da bude svrstan među najveće glazbenike svih vremena. Tim više što je sve što je postizao trubom i nekada ranije kornetom bio u stanju interpretirati i glasom, pa je s pravom smatran i jednim od najboljih vokalnih interpretatora u *jazzu*. Umro je 6. srpnja 1971. godine.

KNJIGE:

Richard Hadlock - "Jazz Masters of the 20's
- Louis Armstrong from 1924 to 1931"
Louis Armstrong - "Swing that Music" (1936.)
Andre Hodeir - "Jazz, Its Evolution and Essence" (1956.)
Albert McCarthy - "Louis Armstrong" (1961.)
Satchmo - "My Life in New Orleans"
Max Jones, John Chilton & Leonard Feather - "Salute to Satchmo"
James Lincoln Collier - "Louis Armstrong an American Genius"

ODABRANA DISKOGRAFIJA :

"Louis Armstrong His Greatest Years", Vol. 1.-4. (64 snimke),
Parlaphone ili World Records
"Young Louis Armstrong", Riverside
"Louis Armstrong with King Oliver's Creole Jazz Band", Riverside ili Epic
"The Hot Fives Volume I", Columbia/Legacy
"The 25 Greatest Hot Fives & Hot Sevens", ASV Living Era
"The Fletcher Henderson Story", Columbia
"The Bessie Smith Story", Vol. 1., Columbia
"Louis Armstrong and His All Stars at Pasadena" DECCA ili Crescendo Club
Louis Armstrong & Ella Fitzgerald "Porgy and Bess", Verve
Satch Plays Fats, CBS
Louis Armstrong and Duke Ellington, Roulette Records
Louis Armstrong Plays W.C. Handy, CBS